

UNIVERSITY OF HELSINKI

This document is downloaded from
HELDA - The Digital Repository of
University of Helsinki.

Title	Urheiluvahingot rikosoikeuden kartalla
Author(s)	Nuutila, Ari-Matti
Citation	Urheilu ja oikeus 1999, s. 28-43
Date	1999
URL	http://hdl.handle.net/10224/3734

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

HELDA - The Digital Repository of University of Helsinki - Terms and User Rights

By using HELDA - The Digital Repository of University of Helsinki you are bound by the following Terms & Conditions.
Please read them carefully.

I have read and I understand the following statement:

All material supplied via HELDA is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

URHEILUVAHINGOT RIKOSOIKEUDEN KANNALTA

Ari-Matti Nuutila, oikeustieteen professori, Turun yliopisto

Julkaisusta: Urheilu ja oikeus 1999, s. 28-43. Urheiluoikeuden yhdistys.

Verkkojulkaisu:2001

Saanti: <http://www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi/eres/>

Tämä aineisto on julkaistu verkossa oikeudenhaltijoiden luvalla. Aineistoa ei saa kopioida, levittää tai saattaa muuten yleisön saataviin ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Aineiston verkko-osoitteeseen saa viitata vapaasti. Aineistoa saa selata verkossa, mutta sitä ei saa tallentaa pysyvästi omalle tietokoneelle. Aineistoa saa opiskelua, opettamista ja tutkimusta varten tulostaa omaan käyttöön muutamia kappaleita.

Helsingin yliopiston opiskelijakirjasto
www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi
opi-info@helsinki.fi

1. Kysymysten erottelua

Urheilun autonomiaa on korostettu pitkään. On esitetty, että urheilu kuuluu virallisen sääntelyn ulkopuolelle ihmisten vapaan harrastustoiminnan alueeseen. Urheilun piirissä toimitaan omien sääntöjen varassa, joita täydentävät urheilun omat sanktiot sääntöjen rikkomisesta. Oikeusjärjestys määrittää korkeintaan avarat raamit sille, mitä urheilun piirissä saa tehdä ja mitä ei.

Tästä lähtökohdasta on etäännytty kahdena viime vuosikymmenenä nopeasti. Tuomioistuinkäsittelyyn saatetaan yhä useammin konflikteja, jotka liittyvät urheilijan asemaan ja ammatinharjoittamisoikeuksiin urheiluseurassaan. Kansallisista tuomioistuinratkaisuista tunnetuimpia ovat epäilemättä urheilijoiden kanteet dopingin johdosta määrättyjen kilpailukieltojen kumoamiseksi¹. Myös urheilijan työsopimus on ollut useasti arvioitavana². Eurooppa-oikeudessa puolestaan Bosman-tuomiolla³ oli

merkittäviä vaikutuksia siirtomaksujärjestelmän laillisuuteen. Urheilijan sosiaaliturvaan liittyy puolestaan muun muassa kysymys siitä, milloin seuran suorittama korvaus on palkkaa ja oikeuttaa palkkaturvaan⁴ ja milloin taas muuta avustusta. Urheilijan eläke- ja tapaturmaturvasta on annettu vuonna 1995 oma asetuksensa⁵. Urheilu ja palkkaverotus on ollut KKO:ssakin esillä pariin otteeseen⁶.

Aikaisemminkaan urheilu ei ollut rikosoikeuden kartan "valkoinen läiskä". Perinteisiä tuomioistuimissa käsiteltyjä "urheilujuttuja" on kahden tyyppiä. Toinen on koskenut urheiluväkivallan rikosoikeudellisesta arviota⁷. Toisessa taas on ollut kyse kilpailujen järjestäjän tai urheilupaikan pitäjän vahingonkorvausvastuusta urheilijan tai yleisöön kuuluneen loukkaannuttua tai menehdyttyä. Artikkelin tarkoituksena on lyhyesti hahmotella, missä tilanteissa rikosoikeudellinen vastuu saattaa tulla ajankohtaiseksi, jos urheilun yhteydessä syntyy henkilövahin-

koja. Tarkastelua ei rajata perinteiseen tapaan vain kahden urheilijan väliseen väkivaltaan.

Ainakin seuraavanlaiset vastuusuhteet ovat hyvinkin ajateltavissa urheilun yhteydessä⁸. Numerot viittaavat artikkelin vastaavaan jaksoon. Kaaviossa olevat tapaukset ovat vain esimerkkejä; samassa tapauksessa voi luonnollisesti tulla kyseeseen useampien henkilöiden rikosoikeudellinen vastuu vahinkoseurauksista. Artikkelin lopussa jaksossa 6 sivutaan vielä katsomoväkivallan rikosoikeudellisia erityispiirteitä.

Urheiluvahinkojen rikosoikeudellisia ongelmataupauksia

Urheilija aiheuttaa henkilövahingon...

Urheilijan vastuu Yleisötilaisuuden järjestäjän vastuu Valmentajan, joukkueenjohtajan tms. vastuu

...toiselle urheilijalle Jakso 2: - Jääkiekkoilija pahoinpitelee vastapuolen pelaajan - Rallin kartanlukija kuolee ulosajossa Jakso 4: - Ravihevoseet törmäävät toisiinsa, kun radan valot sammuvat yllättäen; kuljettajat loukkaantuvat Jakso 3: - Jääkiekkovalmentaja käskee pelaajansa pahoinpitelemään vastapuolen pelaajan

...itselleen - Jakso 4: - Mäkihyppääjä törmää alastolorinteeseen unohdettuun lumikelkkaan ja menehtyy Jakso 3: - Ralliautoilijalle annetaan käyttöön määräysten vastainen auto; sattuu onnettomuus ja kuljettaja loukkaantuu

...yleisölle Jakso 5: - Jääkiekkoilija laukaisee kiekon tahallaan katsomoon; katselijalle aiheutuu vammoja Jakso 5: - Ralliauto syöksyy yleisön joukkoon puutteellisella suojatulla radalla; katselija kuolee Jakso 5: - Kuten yllä, mutta onnettomuudessa loukkaantuu katselija

2. Urheilijan vastuu toisen urheilijan vahingoittamisesta

Valtaosassa urheilulajeja väkivaltainen käyttäytyminen kanssaurheilijaa kohtaan on aivan samalla tavalla oikeudellisesti sanktioitua kuin väkivalta muuallakin. Nyrkkitappeluun päättyvän pesäpallo-ottelun rikosoikeudellisessa arvioissa ei ole ongelmia. Tietyissä urheilulajeissa, erityisesti *eräissä joukkuelajeissa ja kampsipailu-urheilussa*, on kuitenkin lupa käydä vastapuoleen käsiksi tavalla, joka normaalisti täyttäisi pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön. Osassa väkivalta kuuluu suorastaan lajin luonteeseen (nyrkkeily, paini ja osa muista kampsipailu-

lajeista⁹); osassa väkivalta on vakavasti otettava lajin lieveilmiö (jääkiekko, jalkapallo ja vastaavat taklauksia sallivat palloilumuodot).¹⁰

Myös viimeainituissa, väkivaltaa sallivissa lajeissa sovellettavaksi voivat periaatteessa tulla kaikki RL 21 luvun henkeä ja terveyttä suojaavat tunnusmerkistöt. Jos seurauksena on ollut kanssaurheilijan kuolema, kyse voi olla syyksiluettavuuden asteesta riippuen kuolemantuotamuksesta (RL 21:8), törkeästä kuolemantuotamuksesta (RL 21:9), surmasta (RL 21:3) tai jopa taposta (RL 21:1)¹¹. Jos seurauksena on vaikea vamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, aiheuttaja voi syyllistyä törkeään pahoinpitelyyn (RL 21:6)¹² tai tahallisuuden puuttuessa törkeään vammantuottamukseen (RL 21:11). Lievempien seurausten aiheuttaminen voi olla rangaistavaa pahoinpitelyä (RL 21:5) tai vammantuottamusta (RL 21:10).

Ongelmana on se, *miksi ja millä edellytyksin väkivalta sallitaan* sellaisissa lajeissa, joiden omat säännöt sallivat fyysisen kontaktin. Kysymystä on käsitelty laajasti *Essi Kinnusen* tuoreessa tutkimuksessa "Rangaistava toisen vahingoittaminen urheilussa"¹³. Tässä riittää pääsääntöjen esittelemineen. Perinteinen vastaus on ollut loukatun suostumus. Ajatuksena on, että urheilija suostuu henkilökohtaisen koskemattomuutensa loukkauksiin mennessään urheilupaikalle. Narukehään nouseva ja jääkiekkokaukaloön luisteleva urheilija antaisi samalla suostumuksensa henkilövahinkoihinkin tietyissä puitteissa. Modernissa rikosoikeudessa perustelutapaa ei enää käytetä¹⁴.

Ongelmana on ensinnäkin, että urheilija ei anna suostumustaan lopulliseen vahinkoseuraukseen, vaan yleensä toivoo (ja uskoo) voivansa sellaisen välttää. Urheilija altistaa itsensä vapaaehtoisesti lähinnä lajin *riskeille*, ei todellisille vammoille tai sairauksille. Toinen ongelma koskee muuta kuin *vapaaehtoista* urheilua. Esimerkiksi armeija- ja koulu liikunta jäisivät periaatteessa täysin suostumusoppien ulkopuolelle ja urheilija olisi rikosoikeudellisessa vastuussa jokaisesta taklauksesta ja kaikista aiheuttamistaan henkilövahingoista riippumatta siitä, toimiko hän lajin sääntöjen mukaan vai ei.¹⁵ Kolmas suostumusopin ongelma koskee sitä tilannetta, jossa aiheutuu *vaikeita vammoja tai toisen kuolema*. Perinteiset suostumusopit eivät tule sovellettaviksi¹⁶ ja periaatteessa urheilija joutuisi rangaistusvastuuseen aina aiheuttamistaan vaikeista vammoista tai kuolemasta. Jääkiekkoilijan taklaaminen lajin sääntöjen mukaisesti,

mutta sillä seurauksella, että vastapelaaja halvaantuu, olisi siten aina törkeä pahoinpitely tai törkeä vammantuottamus.

Urheilun sisäisten sääntöjen on katsottu muodostavan melko varman standardin hyväksyttävästä menettelystä¹⁷. On luontevaa ajatella, että esimerkiksi jääkiekon pelaamisessa kiellettyä riskinottoa toisen terveydestä on vasta sellainen menettely, jossa on *rikottu lajin sääntöjä epätavanomaisella ja pelin henkeen kuulumattomalla tavalla*¹⁸. Urheilulajin luonteseen kuuluva väkivalta voi jäädä rikosoikeudellisten rangaistusuhkien ulkopuolelle¹⁹. Kirjallisuudessa puhutaan samaa tarkoittaen myös normaaleista tai luonnollisista sääntörikkomuksista²⁰. Kyse ei ole vain tapauskohtaisesta vastuuvapaudesta, vaan siitä, missä rajoissa pelaaminen tai otteleminen on sallittua satunnaisista (vaikkakin tilastollisesti ennakoitavista) vahinkoseurauksista huolimatta.

Jääkiekkoväkivaltaa on arvioitu kahdessa KKO:n vuosikirjaratkaisussa. Ratkaisussa KKO 1996:74 oli kyse siitä, että jääkiekkoilija oli 2-3 sekuntia sen jälkeen, kun erotuomari oli viheltänyt jääkiekkopelin poikki, huitaissut jäällä maannutta vastapuolen pelaajaa mailalla päähän, jolloin tämän kolme hammasta oli irronnut. Kiekkoilijan katsottiin aiheuttaneen vammat tahallaan, koska hänellä vihellyksen jälkeen oli ollut riittävä aika pelaamisen lopettamiseen ja hänen oli täytynyt käsittää, että vammojen aiheutuminen oli lyönnin varsin todennäköinen seuraus. Hänet tuomittiin pahoinpitelystä sakorangaistukseen. Ratkaisun perusteluissa todetaan, että "(o)sallistumalla peliin pelaajan voidaan katsoa myös hyväksyneen sen, että hän ottelun aikana voi saada erilaisia, yleensä lieväkkoja vammoja, jotka saattavat johtua sääntöjenvastaisistakin otteista. Rikosoikeudellisen arvioinnin kohteeksi voivat siten pääsääntöisesti tulla vain teot, jotka luonteeltaan selkeästi poikkeavat tavanomaisista pelitapahtumista."²¹

Toinen jääkiekkoväkivaltaa koskeva ratkaisu on KKO 1997:129. A oli jääkiekkopelissä rynnännyt oman maalinsa edustalla puolustamassa ollutta B:tä päin ja lyönyt tätä poikittaisella mailalla niskaan niin, että B oli ollut tajuttomana noin 20 minuuttia sekä saanut aivotärähdyksen ja muita vammoja. Tilanteessa A:n joukkue pelasi kuudella pelaajalla B:n joukkueen neljää vastaan. HO katsoi, että jääkiekkopelin luonteseen kuului vain sääntöjen asettamissa rajoissa tapahtuva pelaajien puolin ja toisin hyväksymä voimakeinojen käyttö. KKO sitä vastoin totesi,

että A:n teko ylitti pelitilanteessa tavanomaisen rajuuden ja voimankäytön rajat ja tuomitsi rangaistuksen pahoinpitelystä.

Tapauksissa havainnollistuu kaksi olennaista ratkaisukriteeriä. Ensinnäkin, jos väkivaltaa käytetään *pelin tai ottelun ollessa keskeytyneenä*, esimerkiksi kun peli on vihelletty poikki tai se on päätynyt, kyse on usein rangaistavasta pahoinpitelystä, vaikka väkivalta olisi saanut alkunsa ottelutilanteesta.²² Vaikka pahoinpitely tapahtuisi pelin kuluessa, on kysyttävä miten pahoinpitelyteko palveli pelin tarkoitusta tai oli pelin päämäärän kannalta arvioituna hyväksyttävä ja pelin tavoitetta edistävä²³. Jos väkivaltaa kohdistetaan esimerkiksi jääkiekkoilijaan, jolla ei ole kiekkoa hallinnsaan tai joka muuten ei ole "*pelitilanteessa*", pahoinpitelytunnusmerkistö täyttyy helpommin.

Tahallisuusarvostelussa voi olla erityisongelmia, koska teot tehdään usein provosoituina ja kiihtyneessä mielentilassa²⁴. Osassa oikeuskirjallisuutta on lisäksi katsottu, että jos urheilijalla on vahingoittamistarkoitus, hänen tekonsa ei milloinkaan olisi rikosoikeudellisesti sallittu²⁵. Tosiasiassa sellaisessa tilanteessa, jossa urheilija vahingoittaa toista tahallaan, toimitaan yleensä samalla selvästi sääntöjen vastaisesti, koska säännöt kieltävät yleensä tahalliset vahingoittamisteot.

Jos sitä vastoin väkivalta kohdistuu tehokkaan peliajan kuluessa pelitilanteessa olevaa urheilijaan ja jos väkivalta on pelillisesti perusteltua eikä muutenkaan ylitä lajin sääntöjä pelin henkeen kuulumattomalla tavalla, rangaistusvastuu tulee harvoin kyseeseen. Hyväksyttävyyttä arvioidaan käytännössä kuulemalla todistajina erotuomaria, muita pelaajia ja lajin harrastajia.

Eräissä urheilulajeissa ja harrastuksissa tulee esille *yhteisen riskinoton* tilanteita jos *oman tiimin jäsen* on vahingoittunut huolimattoman menettelyn seurauksena. Esimerkiksi ralliin osallistutaan yhdessä kartanlukijan kanssa ja jäätikkövaellus toteutetaan ryhmänä. Tiimin jäsenen vammauduttua tai menehdyttyä joudutaan kysymään, vastaako vahinkoseurauksen aiheuttaja tuottamuksensa perusteella vammantai kuolemantuottamusrikoksesta. Tästä kysymyksestä on alettu käydä rikosoikeudellista keskustelua vasta 1990-luvulla²⁶.

Yhteinen riskinotto voi toimia osasyynä ralliautoilijan vastuuvapaudelle tilanteessa, jossa rallin pikataival päättyy kolariin ja kartanlukijan kuolemaan. Edellytyksenä on kuitenkin, että vahinkoseuraus on ollut seurausta *juuri sii-*

tä riskistä, josta on ollut yhteisymmärrys, eikä kuljettajan omatoimisesti ottamista ylimääräisistä riskeistä. Yhteiseen riskiin altistujan tulee lisäksi *mieltää riskit oikein ja altistaa itsensä näille riskeille aidon vapaaehtoisesti*. Kirjallisuudessa on lähdetty lisäksi siitä, että vaarat eivät saa olla etukäteen arvioituna niin *suuria*, että kyse on "itsemurhurheilusta". Mihin tahansa vaaroihin ei voi pätevästi suostua.²⁷ Lisäksi keskeisessä asemassa on (jääkiekkoväkivaltatapausten tapaan) se, kuinka törkeällä tavalla *lajin sisäisiä sääntöjä* on rikottu. Vaikka lajikohtaiset säännöt ovat epävirallisia, niiden tarkoittamat huolellisuusvelvoitteet voivat tosiasiaassa ilmentää vakiintunutta ja hyväksyttävää huolellisuuden tasoa lajin harjoittamisessa. Jos sääntöjä ei ole selvästi rikottu, rangaistusvastuu lienee poikkeuksellista.

Rallin erikoiskoetta koskeneessa ratkaisussa KKO 1982 II 21 (ään.) kuljettajaa vastaan ajettu kuolemantuottamussyyte hylättiin, kun hänen kuljettamansa auto oli suistunut tieltä seurauksin, että kartanlukija oli kuollut. Ohjaajan ei ollut näytetty laiminlyöneen sellaisen huolellisuuden ja varovaisuuden noudattamista, mitä häneltä kilpailuolosuhteissa oli voitu vaatia. Autoa oli kuljetettu muulta liikenteeltä suljetulla soratiellä, jolla kilpailun aikana ei ollut nopeusrajoitusta.

KKO viittasi perusteluissaan muun muassa siihen, että kuljettajalla ja kartanlukijalla sekä autossa oli ollut käytössä asianmukaiset suojakypärät ja turvalaitteet, kilpailusääntöjä ei ollut rikottu ja ennen kaikkea se, että kartanlukija "oli jo ennen kilpailuun lähtöä ollut tietoinen ralliautoilun kilpailijalle aiheuttamista vaaroista" ja hän ja kuljettaja "olivat yhtä suuressa määrin olleet alttiina noille vaaroille". Välillisesti KKO katsoi, että vasta "suoranaista välinpitämättömyyttä toisten henkilöiden turvallisuutta tai omaisuutta kohtaan" osoittava ajotapa olisi perustellut rangaistusvastuun.²⁸

Samalla tavalla voidaan arvioida muitakin vastaavia tilanteita. Vaarallisten eräretkien, jäätikkövaellusten, vuoristokiipeilyn, eloonjäämiseleirien tai muiden "omia rajoja koettelevien" harrastusten seurauksena voi olla, että ryhmän jäsen joudutaan jättämään oman onnensa nojaan tai muuten menehtyy. Jos henkilövahinkojen vaara ei ollut alun perin merkittävä, vaaraan oli yhteisesti sitouduttu riskeistä tietoisesti ja pakottomasti, ja jos lajin sisäisiä sääntöjä on edes osapuilleen noudatettu, vas-

tuu kuolemantuottamuksesta tuskin tulee kyseeseen.

Tilannetta havainnollistaa ratkaisu KKO 1997:73. Sukelluksen harrastaja oli osallistussaan sukellusleirillä luolasukellukseen eksynyt luolaan ja hukkunut. Sukelluksesta vastannut sukellusvanhin oli menetellyt Suomen Urheilusukeltajain Liitto ry:n antamien turvamääräysten ja luolasukelluksessa noudatetun käytännön vastaisesti; hän oli muun muassa laiminlyönyt käydä läpi suoritettavan sukelluksen etukäteen sukeltajien kanssa, sukeltanut muiden mukana asettamatta itselleen sijaista, sallinut sukelluksen liian syvälle sekä laiminlyönyt ottaa käyttöön ohjausköyden, josta luolasukeltajien olisi määräysten mukaan tullut pitää koko ajan kiinni.

Turvamääräykset eivät perustuneet lainsäädäntöön tai viranomaisen määräykseen. Sukellusvanhimman vastuuasema perustui ylipäätään pelkästään lajiliiton turvamääräykseen. Kysymys oli vapaaehtoisesta melko vaarallisesta harrastustoiminnasta, jonka riskit menehtynyt sukeltaja tunsi. Menehtynyt sukeltaja oli melko kokenut, vaikka häneltä olikin puuttunut luolasukelluskokemus. Luolasukeltaja oli osallistumalla sukellukseen omalta osaltaan tietoisesti rikkonut turvamääräyksiä ja noudatettua käytäntöä. Sukellusvanhinta vastaan ajettu kuolemantuottamussyyte hylättiin.

3. Valmentajan, joukkueenjohtajan tms. vastuu urheilijan vahingoittumisesta

Periaatteessa myös valmentaja, joukkueenjohtaja tai muu vastaava henkilö voi olla vastuussa urheiluvahingosta. Ääritapauksessa kysymys on *yllytyksestä tai avunannosta*, jos esimerkiksi jääkiekkovalmentaja yllyttää joukkueen pelaajaa pahoinpitelemään vastapuolen joukkueen pelaajan sairaalakuuntoon. Tällaisessa tapauksessa valmentajan rangaistusvastuussa ei ole ongelmia²⁹.

Hankalampia ovat sen sijaan tilanteet, joissa vastuu perustuu huolimattomuuteen. Työturvallisuuslakia (299/1958) ei sovelleta urheilussa, eikä työnantajan *vastuu urheilijan omasta turvallisuudesta* ole yhtä laajaa kuin tavallisen työntekijän turvallisuudesta. Jos edellisessä jaksossa selostettu tapaus KKO 1997:73 olisi sattunut siten, että kaupungin palolaitoksen sukeltaja olisi lähetetty työturvallisuusmääräysten vastaisesti suorittamaan tehtävänsä, työnantajan edustajan tuomitsemisessa rangaistukseen työturvallisuusrikoksesta (RL 47:1) ja kuoleman-

tuottamuksesta ei olisi ylipääsemättömiä ongelmia. Työntekijän oma tietoinen riskinottoakaan ei poistaisi työnantajan edustajan vastuuta. Työturvallisuuslaissa säädetyt työnantajan ohjaus- ja valvontavelvollisuudet eivät periaatteessa riipu siitä, suostuuko työntekijä vaaroihin vai ei.³⁰

Sen sijaan pelkästään sen *salliminen*, että valmennettavana oleva aikuinen urheilija ottaa tietoisia merkittäviä riskejä omasta hengestään ja terveydestään, ei ole pääsääntöisesti rangaistavaa. Jos urheilija ottaa riskejä omasta hengestään ja terveydestään tietoisena ja vapaaehtoisesti ja jos riskit eivät ole merkittäviä, valmentaja ei vastanne vahingoista. Esimerkiksi dopingin käytön salliva ja aineita luovuttava valmentaja ei syyllistyne näillä edellytyksin vammantuottamukseen, vaan lähinnä salakuljetukseen (RL 46:4) tai laittomaan tuontitavaraan ryhtymiseen (RL 46:6) sekä lääkelain (395/1987) 96 §:ssä tarkoitettuun lääkerikokseen³¹.

Valmentajan, huoltajan tai muun vastaaavan henkilön rangaistusvastuu tulee kyseeseen lähinnä siinä tilanteessa, jossa urheilijalle on luovutettu *puutteellisia, vaarallisia urheiluvälineitä*. Jos esimerkiksi ralliautoilijan auton jarrut ovat vialliset, ei ole mitään estettä asettaa auton huolimattomasti tarkastanutta tallin edustajaa vastuuseen puutteista johtuneista henkilövahingoista.

4. Yleisötilaisuuden järjestäjän tai toimihenkilön vastuu urheilijan vahingoittumisesta

Myös yleisötilaisuuden järjestäjän huolimattomaan menettelyyn voidaan soveltaa RL 21 luvun rangaistussäännöksiä, jos huolimattomuus on osaltaan aiheuttanut urheilijalle henkilövahingon. KKO:n prejudikatuuri koskee *vahingonkorvausvastuuta*, mutta siinä omaksuttuja tulkintalinjoja voidaan käyttää myös rikosoikeudellisen tuottamuksen arviointiin. Tilaisuuden järjestäjän asemaan perustuva vastuu laiminlyönneistään muistuttaa kiinteistön tai rakennuksen haltijan vastuuta.

Järjestäjä on velvollinen huolehtimaan siitä, että suorituspaikka on riittävän turvallinen urheilijoille ja yleisölle. Tähän velvoittaa jo uuden *kokoontumislain* (530/1999) 3.1 §, jonka mukaan yleisötilaisuus on järjestettävä osanottajien ja sivullisten turvallisuutta vaarantamatta. Järjestäjän tulee ryhtyä ennakolta järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin. Turvallisuuden kannalta ongelmallisissa tilaisuuksissa, kuten moottoriurheilu-

tapauksissa, järjestäjän tulee ryhtyä tarvittaviin paloturvallisuutta ja pelastustoimintaa koskeviin toimenpiteisiin (ks. lain 3 ja 17 §). Poliisi voi antaa tarkempia määräyksiä turvallisuuden ylläpitämisestä³² tai suorastaan kieltää tilaisuuden järjestämisen³³. Koska kokoontumislain ensisijainen suojelukohde on yleisö, lain määräyksiä tarkastellaan tarkemmin seuraavassa jaksossa.

Huolimattomuusarvostelussa otetaan huomioon *yleisötilaisuuden järjestäjän oma tai tämän työntekijän huolimattomuus*³⁴. Ennen kaikkea kyse on siitä, onko urheilun lajiliiton sisäisiä, tilaisuuden järjestäjää velvoittavia *sääntöjä* noudatettu. Useilla kansallisilla ja kansainvälisillä lajiliitoilla on omat sääntönsä urheilupaikoilta edellytettävästä turvallisuudesta. Jos esimerkiksi formularadan turvajärjestelyt eivät ole asianmukaisia, radan kunnosta vastaava henkilö voi joutua paitsi vahingonkorvaus- myös rangaistusvastuuseen henkilövahingoista.³⁵

Lisäksi arvioinnissa joudutaan ottamaan huomioon alalla vallitseva ja hyväksyttävä *tapa* ja vahinkojen *ennakoitavuus* eli se, millä tavalla muut kilpailunjärjestäjät yleensä toimivat ja voidaanko tätä huolellisuustasoa pitää riittävänä. Tapanormit eivät ole milloinkaan tuomioistuinta sitovia, mutta ne saavat tosiasiasa huomattavan merkityksen oikeudenkäytössä. Huomioon voidaan ottaa vielä *hyötyjen ja haittojen punninta*. Mitä vakavampia ja todennäköisempiä mahdolliset vahinkoseuraukset ovat, sitä alempana on sallitun riskinoton raja urheilijoiden terveydestä. On myös kysyttävä, oliko tilaisuuden järjestäjällä realistiset mahdollisuudet toimia huolellisemmin³⁶.

Kysymys *vastuun kohdentamisesta* eli siitä, kuka tai ketkä järjestäjäorganisaation puitteissa vastaavat vahingoista, on jätettävä tässä käsittelemättä³⁷. Periaatteessa on mahdollista, että suorituspaikasta vastaava henkilö syyllistyy laiminlyöntiensä perusteella vamma- tai kuolemantuottamusrikokseen työnantajan vastatessa ensi kädessä vahinkojen korvaamisesta. Toisaalta jos suorituspaikan puutteet ovat olleet sellaisia, joiden korjaamiseen työntekijän toimivaltuudet tai mahdollisuudet eivät ole riittäneet, vastuuseen asetetaan korkeammalla organisaation tasolla oleva henkilö.

Järjestäjän vastuu urheilijalle aiheutuneesta vahingosta on ollut vahingonkorvausoikeudellisesti usein esillä ennen kaikkea *hihtourheilun* yhteydessä. Tahkon hiihtoa koskeneessa tapauksessa KKO 1975 II 30 hiihtäjä oli lyönyt päänsä ladun poikki noin 165 sm

korkeudella olleeseen rautatiekiskoon. Kiskon sijaintia ladulla ei pidetty ennalta huomioon otettavana vaarana hiihdossa eikä hiihtoreitin suunnittelijan vastuuta vähentänyt hiihtoon osallistuneille jaetussa tiedotuslehdessä ollut maininta, että osallistuminen hiihtoon tapahtui omalla vastuulla.

Useissa ratkaisuissa korvauksia on soviteltu vahingoittuneen oman *myötävaikutuksen* tai toisen urheilijan huolimattomuuden perusteella. Urheilijan oma tietoinen riskinotto voisi vaikuttaa myös järjestäjän rikosoikeudelliseen vastuuseen. Tapauksessa KKO 1992:141 (ään.) laskettelija oli kaatunut ja vahingoittunut poistuessaan maksullisesta hiihtohissistä. Hiihtohissin pitäjä veloitettiin maksamaan vahingonkorvausta, kun se ei ollut näyttänyt, että poistumispaikan kunnosta olisi kaikkien hissinkäyttäjien turvallisuus huomioon ottaen riittävästi huolehdittu³⁸. Korvausta soviteltiin vahingoittuneen ja onnettomuuteen osasyllisen toisen hissinkäyttäjän huolimattomuuden perusteella.

Myös julkisuudessa huomiota herättäneessä tapauksessa KKO 1982 II 107 vahingonkorvausta soviteltiin. Saksalainen mäkihyppääjä törmäsi Lahdessa hyppyharjoituksissa mäen kunnostustyössä käytettyyn kunnostuskelkkaan, joka oli unohdettu alastulorinteen yläosaan. Hyppääjä menehtyi myöhemmin vammoihinsa. Vahingonkorvausvastuuseen asetettiin hyppymäen kunnostustöiden johtaja-valvoja, talkootöissä ollut mäkihyppyharjoitusten johtaja sekä heidän työnantajinaan toimineet kaupunki ja hiihtoseura.

Samaa perusajatusta noudattavat myös *raviurheilua* koskevat vahingonkorvausratkaisut. Tapauksessa KKO 1982 II 123 (ään.) talviravien järjestäjä veloitettiin vahingonkorvauksiin hevosen omistajille, kun kilpailuun osallistunut ravihevonen oli jäisellä juoksuradalla liukastunut ja kaatunut, jonka johdosta se oli lopetettava. Kelin erityinen liukkaus oli aiheuttanut epätavanomaisen kaatumis- ja vahingoittumisvaaran, johon järjestäjän olisi tullut varautua. Ratkaisun perusteluissa keskeistä oli, että liukastumisvaara oli "kilpailun luonteeseen kuulumaton". Vahingonkorvauksia soviteltiin, koska omistajien katsottiin myötävaikuttaneen vahingon syntyyn sallimalla oriin osallistua vaaralliseksi tuntemissaan keliolosuhteissa käytyyn kilpailuun^{39, 40}.

Mainittakoon, että myös *harrastustoiminnassa* oma tietoinen riskinotto arvioidaan osapuilleen samaan tapaan. Ratkaisussa KKO

1994:1 oli kyse koululiikunnasta. Kauppaoppilaitoksen oppilaat olivat liikuntatunnilla sisätiloissa yhteisen päätöksensä perusteella pelanneet lentopallolla jalkapalloa. Pallo oli vapaapotkutilanteessa osunut erään oppilaan silmään, joka oli vammautunut. Pallon potkaissut oppilas ja kaupunki liikunnanopettajan työnantajana veloitettiin suorittamaan loukkaantuneelle oppilaalle korvausta, koska potku oli ollut pelin luonteeseen ja olosuhteisiin nähden liian voimakas eikä pelaamisen havainnut opettaja ollut kieltänyt jatkamasta peliä. Korvausta kuitenkin soviteltiin loukkaantuneen myötävaikutuksen perusteella.

5. Vastuu yleisölle aiheutuneista vahingoista

Samalla tavalla kuin rakennuslainsäädäntö asettaa veloitteita kiinteistön haltijalle, *yleisötilaisuuden järjestäjää* velvoittavat kokoontumislain (530/1999) vaatimukset. Yleisötilaisuuden järjestäjän on lain 3.1 ja 17 §:ien mukaan huolehdittava tarpeellisista turvallisuustoimenpiteistä tilaisuuksissa, joissa on tarjolla vahingonvaara. Jos jo aloitettu tilaisuus aiheuttaa vaaraa terveydelle, järjestäjän on peruutettava tai keskeytettävä se⁴¹. Sama oikeus on järjestyksenvalvojilla ja poliisilla, jos muut toimenpiteet eivät ole riittäviä. Poliisi voi lisäksi antaa tilaisuuden aikana määräyksiä yleisen turvallisuuden ylläpitämiseksi ja terveyden vahingoittumisen estämiseksi⁴².

Tilaisuuden järjestäjän vastuuta korostaa myös *vastuuvakuutuksen* edellyttäminen tiettyjen urheilukilpailujen järjestäjiltä. Kokoontumislain 16 §:n nojalla edellytetään mahdollisten korvausvelvollisuuksien varalta vastuuvakuutusta muun muassa nopeuskilpailuissa, kilpailuun verrattavissa näytösajoissa ja muissakin yleisötilaisuuksissa, joista voi aiheutua henkilöön tai omaisuuteen kohdistuvaa vahingonvaaraa. Lento- ja laskuvarjohyppynäytösten sekä -kilpailujen, erilaisten moottorikilpailujen ja näytösajojen tai ravi- ja ratsastuskilpailujen järjestäminen edellyttää aina vastuuvakuutuksen ottamista.

Tilaisuuden järjestäjän vahingonkorvausvastuu katselijalle aiheutuneista vahingoista on ollut usein KKO:n käsiteltävänä. Tyypillisesti kysymys on ollut *katsomoon lentäneen pelivälineen* aiheuttamasta vahingosta. Esimerkiksi tapauksessa KKO 1975 II 64 (ään.) jääkiekko-ottelun järjestänyt yhdistys veloitettiin suorittamaan vahingonkorvausta katsojalle, joka oli vammau-

tunut kentältä ns. pitkänsivun katsomoon lentäneestä jääkiekosta. Koska vahingon katsottiin syntyneen jääkiekko-ottelulle tyypillisellä tavalla ja sitä pidettiin myös ennalta arvattavissa olevana eikä ottelun järjestäjä ollut näyttänyt täyttäneensä velvollisuuttaan huolehtia siitä, että katsojat olisivat olleet turvatut tällaiselta vahingolta⁴³, järjestäjä tuomittiin korvausvelvolliseksi.

Jyväskylän suurajojen yhteydessä tapahtui vuonna 1996 suuronnettomuus, jossa yksi katselija kuoli ja 38 loukkaantui ralliauton suistuttua pikataipaleella yleisön joukkoon. Muinakin vuosina *moottoriturheilussa* on sattunut onnettomuuksia yleisön käveltyä pikataipaleella ja jäätyä auton alle. Näitä tilanteita vastaa ratkaisu KKO 1955 II 112 (ään.), jossa moottoripyöräkilpailujen järjestäjä veloitettiin suorittamaan vahingonkorvausta katsojalle, joka oli loukkaantunut pyörän suistuttua ajoradalta katsojien joukkoon. Perusteena oli, että järjestäjät eivät olleet ryhtyneet tarpeellisiin toimenpiteisiin vahinkojen estämiseksi. Korvauksen määrää soviteltiin katsojan oman tuottamuksen perusteella.⁴⁴

Vaikka tilaisuuden järjestäjän rangaistusvastuu vamman- tai kuolemantuottamuksesta ei ole ollut esillä oikeuskäytännössä, mitenkään poissuljettua se ei ole. Keskeistä on kysyä, millaisia huolellisuusvelvoitteita järjestäjälle voitiin asettaa ja onko katselija ottanut itse tietoisesti riskejä esimerkiksi rikkomalla häntä koskevia määräyksiä menemällä kilpailualueelle. Perusteet ovat osapuilleen samat kuin edellä jaksossa 4 käsiteltiin urheilijalle aiheutuneen vahingon yhteydessä.

Jos esimerkiksi rallikilpailun tieolosuhteet eivät ole asianmukaisia, radan kunnosta vastaava tilaisuuden järjestäjä voi joutua rangaistusvastuuseen yleisöön kuuluvien henkilövahingoista. Jos ralliautoilija ei itse ole tiennyt radan puutteellisuuksista, hänellä lienee oikeus luottaa radan asianmukaisuuteen⁴⁵, eikä hän vastanne onnettomuuden seurauksista.

Urheilijan rangaistusvastuuta katselijalle aiheutetuista vahingoista voidaan arvioida periaatteessa edellä jaksossa 2 esitetyllä tavalla. Jos esimerkiksi jääkiekkoilija tahallaan ja tietoisesti laukaisee kiekon katsomoon ja aiheuttaa katselijalle vammoja, rangaistusvastuu pahoinpitelystä ei ole lainkaan poissuljettu. Tilanne on luonnollisesti toinen, jos laukaus on ammuttu pelitilanteessa ja pelin luonteeseen kuuluvalla tavalla. Kyse ei ole siitä, että katselija olisi jollakin tavalla "suostunut" siihen, että häntä kohti

laukaistaan, vaan siitä, onko jääkiekossa vaadittavaa huolellisuutta noudatettu.

Huomioon on otettava myös se, kuinka tietoisesti katselija itse on ottanut riskejä. Jos katselija esimerkiksi lähtee kävelemään rallin pikataipaleelle ja jos rallikuljettaja noudattaa sitä huolellisuutta, jota ralliolosuhteissa voidaan edellyttää, hän ei vastaa katselijan henkilövahingoista. Tilanne arvioidaan samalla tavalla silloinkin, kun kuljettajalle on ennakoitavaa, että katsojia on maantiellä tai että auto voi suistua tieltä katsojien joukkoon. Ratkaisevaa on se, onko urheilija noudattanut häneltä edellytettävää huolellisuutta. Vastaavalla tavalla arvioidaan tilaisuuden järjestäjän vastuuta.

Myös tilaisuuteen asetetun *järjestyksenvalvojan* huolimattomuus voi periaatteessa tulla arvioitavaksi, jos tilaisuus aiheuttaa vaaraa yleisölle⁴⁶. Järjestyksenvalvojista annetun lain (533/1999) 3.1 §:n mukaan järjestyksenvalvojan on toiminnassaan asetettava etusijalle sellaiset toimenpiteet, jotka edistävät yleisön turvallisuutta. Lain 4 §:n mukaan hänen on ilmoitettava turvallisuutta ilmeisesti vaarantavista seikoista tilaisuuden järjestäjälle tai alueen haltijalle ja ryhdyttävä heti kiireellisiin toimenpiteisiin kuten yleisön varoittamiseen ja ohjaamiseen pois vaara-alueelta. Hänen asemansa ei edellytä tehtävien suorittamista oman hengen tai terveyden uhalla, mutta hän ei toisaalta voi hallituksen esityksen mukaan poistua paikalta ensimmäisten joukossa heti vähäisenkin vaaratilanteen ilmaannuttua⁴⁷.

Tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta tehty laiminlyönti järjestyksen valvonnassa on kriminalisoitu järjestyksenvalvojista annetun lain 12 §:ssä. Periaatteessa on mahdollista, että järjestyksenvalvojan katsotaan asemansa perusteella vastaavan joidenkin katselijoiden turvallisuudesta. Jos järjestyksenvalvoja vaikkapa päästää lapsia rallin pikataipaleella tielle, ei ole poissuljettua, etteikö hän voisi vastata lapsille onnettomuudessa aiheutuneista henkilövahingoista. Oikeuskäytännössä näitä tilanteita ei ole Suomessa esiintynyt.

Karkeissa tapauksissa voisi periaatteessa olla ajateltavissa sekin, että *poliisiviranomainen* asetettaisiin virkavirhevastuuseen (ks. RL 40:11) sillä perusteella, että terveydelle vaarallisen yleisötilaisuuden järjestämisestä ei ole annettu tarpeellisia määräyksiä. Tämä tulee erittäin poikkeuksellisesti kyseeseen. Uuden kokoon tumislain lähtökohtana on, että tilaisuuden järjestäjällä on ensisijainen vastuu tilaisuuden turvallisuudesta⁴⁸. Viranomaisilla on harvoin to-

siasiallisia mahdollisuuksia arvioida yleisölle tilaisuudesta aiheutuvia riskejä tai asettaa tilaisuuden järjestäjälle merkittäviä huolellisuusvelvoitteita vahinkojen varalta.

6. Katsomoväkivalta ja katselijan urheilijalle aiheuttamat vahingot

Lopuksi voidaan esittää piirteitä niistä ongelmista, jotka liittyvät yleisön häiriökäyttäytymiseen. Katsomoväkivalta on nähty Euroopassa erityistoimenpiteitä edellyttävänä ongelmana. Brysselissä toukokuussa 1985 Heyselin jalkapallostadionilla sattuneen murhenäytelmän jälkeen *Euroopan Neuvoston* piirissä solmittiin *sopimus väkivaltaisuuksien estämisestä urheilukilpailuissa* (ETS No. 120, SopS 9/1987, A 147/1987). Sopimuksessa pidetään erityisesti silmällä jalkapalloa, mutta se voi tulla sovellettavaksi muissakin urheilulajeissa⁴⁹. Sopimuksen vaatimuksia täyttävät Suomessa muun muassa kokoontumislaki ja järjestyksenvalvojista annettu laki.

Sopimusvaltiot ovat sitoutuneet muun muassa varmistamaan sen, että urheilutilaisuuksissa ja niiden välittömässä läheisyydessä on riittävästi järjestyksenvalvoja⁵⁰ ja, että yhteistyö poliisin ja järjestyksenvalvojien välillä toimii hyvin⁵¹. Stadionien rakentamista koskevilla säädöksillä on turvattava järjestyksenvalvojien ja poliisin toimintamahdollisuudet, vastakkaisten kannattajajoukkojen erottaminen toisistaan katsomossa ja häiriköiden kontrolli. Lisäksi sopimus korostaa jäsenvaltioiden velvollisuutta valistukseen⁵² ja edellyttää niiltä yhteistyötä ennen otteluita ja sen jälkeen rikoksen selvittämisessä ja rikosprosessissa⁵³.

Alkoholi on usein osasyynä häiriökäyttäytymiseen. Jos häiriökäyttäytymistä on odotettava, sopimus edellyttää, että alkoholin anniskeluoikeuksia on voitava rajoittaa tai anniskelu on voitava kokonaisuudessaan kieltää. Sosiaali- ja terveysministeriö onkin tiukentanut vuonna 1998 muun muassa urheiluseuroja koskevia anniskelumääräyksiä. Euroopan Neuvoston sopimuksen mukaan anniskeluoikeuksien myöntämisessä on otettava huomioon pakkausten vaarattomuus. Alkoholin, ilotulitusvälineiden ja väkivallan käyttöön soveltuvien välineiden stadionille tuomista on kontrolloitava.⁵⁴

Euroopan Neuvoston sopimuksella ei ole välittömiä rikosoikeudellisia oikeusvaikutuksia Suomessa ja väkivallanteoista vastaavat niiden *tekijät*. Yleisöväkivallasta vastaa rikos-

oikeudellisesti väkivaltaan syyllistynyt katselija. Vastaavasti, jos katselija vahingoittaa tahallaan urheilijaa esimerkiksi heittämällä vaarallisia esineitä urheilukentälle, tekijä vastaa itse teostaan ja sen seurauksista. Ulkomaisessa oikeuskäytännössä on ollut arvioitavana muun muassa ilotulitusraketin laukaiseminen jalkapallokentälle. Kyse on näissä tilanteissa lähinnä pahoinpitelystä tai vammantuottamuksesta.

Sopimus ei sellaisenaan merkinne myöskään muutosta *yleisötilaisuuden järjestäjän* vastuuseen. Kuten edellä todettiin, kokoontumislain 17 §:n mukaan yleisötilaisuuden järjestäjän on huolehdittava järjestyksen ja turvallisuuden säilymisestä tilaisuudessa⁵⁵. Periaatteessa on mahdollista, että karkealla tavalla järjestyksenpidon laiminlyövä tilaisuuden järjestäjä voisi vastata yleisön tahallaankin aiheuttamista vahingoista⁵⁶, jos esimerkiksi tilaisuudessa syntyneeseen melakkaan ei puututtaisi millään tavalla.

Toisaalta jos poliisiviranomainen on ottanut huolekseen tilaisuuden järjestyksenpidon suunnittelun antamalla ohjeita ja määräyksiä esimerkiksi järjestyksenvalvojien lukumäärästä, sijoittamisesta ja muista vastaavista seikoista, ja jos näitä määräyksiä ja ohjeita on noudatettu, tilaisuuden järjestäjän tuskin voidaan sanoa toimineen huolimattomasti, vaikka järjestyksenpito katsottaisiinkin jälkikäteen puutteelliseksi. Poliisin määräysten mukaan toimivassa urheiluseurassa voitaneen pääsääntöisesti luottaa saatujen ohjeiden ja määräysten asianmukaisuuteen, jos poliisilla on ollut riittävät tiedot tilaisuuden luonteesta ja siihen liittyvistä vaaroista.

Kirjallisuusluettelo

Anttila, Inkeri:

Loukatun suostumus oikeudenvastaisuuden poistavana perusteena. Vammala 1946.

Backman, Eero:

Hajahuomioita väkivallan oikeutuksesta urheilussa. Teoks. Kumpula, Anne (toim.): Juhlajulkaisu Leena Kartio 1938-30/8-1998. Turku 1998, s. 15 ss.

Frände, Dan:

Allmän straffrätt. En introduktion. Helsingfors 1994.

HE 145/1998 vp.

Hallituksen esitys Eduskunnalle kokoontumislainsiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 148/1998 vp.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi järjestyksenvalvojista sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Honkasalo, Brynolf:

Suomen rikosoikeus. Yleiset opit. Ensimmäinen osa. 2. p. Hämeenlinna 1965.

Jareborg, Nils:

Straffrättens ansvarslära. Uppsala 1994.

Kinnunen, Essi:

Rangaistava toisen vahingoittaminen urheilussa. Julkaisematon liseniaatintutkimus. Turun yliopisto 1999.

Malmsten, Krister:

Idrättsväld - regelkonformitet och rättshenlighet. Teoks. Jareborg, Nils & Träskman, Per Ole (red.): Skuld och ansvar. Straffrättsliga studier tillägnade Alvar Nelson. Uppsala 1985, s. 192 ss.

Matikkala, Jussi:

Loukatun suostumuksesta ja urheiluloukkauksista. Teoks. Lahti, Raimo (toim.): Kohti rationaalista ja humaania kriminaalipolitiikkaa. Omistettu Inkeri Anttilalle 29.11.1996. Helsinki 1996, s. 171 ss.

Nissinen, Matti:

Rikosvastuun kohdentamisesta yhteisössä. Helsinki 1997.

Nuutila, Ari-Matti:

Rikosoikeudellinen huolimattomuus. Jyväskylä 1996.

Nuutila, Ari-Matti:

Rikoslain yleinen osa. Jyväskylä 1997.

Nuutila, Ari-Matti:

RL 47 I: Työrikokset. Teoks. Heinonen, Olavi & Koskinen, Pekka & Lappi-Seppälä, Tapio & Majanen, Martti & Nuotio, Kimmo & Nuutila, Ari-Matti & Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Juva 1999, s. 985 ss.

Palmén, Harri:

Laiminlyöntirikoksista. Helsinki 1978.

Rauste, Olli:

Urheiluoikeus. Helsinki 1997.

Roxin, Claus:

Strafrecht. Allgemeiner Teil. Band I. Grundlagen. Aufbau der Verbrechenslehre. 3. Aufl. München 1997.

Saloheimo, Jorma:

Työturvallisuustoimien järjestys - normivalinnan ongelma. Teoks. Tiitinen, Kari-Pekka (toim.): Työoikeudellisen Yhdistyksen vuosikirja 1988. Helsinki 1988, s. 41 ss.

¹ Ks. KKO 1998:122; ks. myös KKO 1999:143.

² Ks. esim. KKO 1993:40, 1993:42 ja 1993:69.

³ EY-tuomioistuimen tuomio 15.12.1995 asiassa nro C-415/93.

⁴ Ks. KKO 1997:38.

⁵ Ks. erotuomarin työtapaturmasta jo KKO 1987:4.

⁶ Ks. erit. KKO 1989:3 ja 1995:145.

⁷ Aivan viime aikoina urheiluväkivaltaan on kiinnitetty runsaasti huomiota. On esitetty, että erityisesti jääkiekko on väkivaltaistunut ja on peräänkuulutettu urheilun etiikan ottamista vakavasti.

⁸ *Juniorieurheiluun* liittyy erityispiirteitä, jotka on sivuutettava tässä. Nuoriso-ohjaaja voi useissa tapauksissa olla vastuussa ohjattavien terveydestä. Yllytystilanteissa juniorieurheilu olisi puolestaan esimerkki välillisestä tekemisestä. Nämä kysymykset jätetään tässä käsittelemättä.

⁹ Näiden lajien luonnetta kuvaa ammattilaisnyrkkeilijä *George Foremanin* lausahdus: "Boxing is an honorable sport. You don't want anyone to get hurt any more than they have to."

¹⁰ Tämän erottelun tekee *Backman* 1998, s. 16 ja s. 20.

¹¹ Murhasta (RL 21:2) tuomitseminen tuskin tulee kyseeseen. Lähinnä mahdollista olisi erityisen raa'an tai julman tekotavan käyttäminen kvalifiointiperusteena, mutta niissäkin tapauksissa rikos tulisi voida arvostella kokonaisuutena törkeäksi, jotta vastuu murhasta olisi mahdollinen.

¹² Törkeästä pahoinpitelystä voi olla kyse myös, jos rikos on tehty erityisen raa'alla tai julmalla tavalla taikka ampuma- tai teräaseeseen rinnastettavalla hengenvaarallisella tekovälineellä.

¹³ *Kinnunen* 1999, passim. Kyseessä oli OTL-tutkimuksen liseniaatintutkimus, joka sai Turun yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa kiitettävän arvosanan.

- Tutkimus julkaistaan lähiaikoina opetusministeriön julkaisusarjassa.
- ¹⁴ Ks. samansuuntaisesti jo *Anttila* 1946, s. 146 ss.. Sen sijaan *Rauste* 1997, s. 825 ss. pitää loukatun suostumusta edelleen urheiluväkivallan oikeuttamisperusteena.
- ¹⁵ Ks. *Nuutila* 1996, s. 299 ss..
- ¹⁶ Loukatun suostumuksen rajoista ks. esim. *Honkasalo* 1965, s. 182 ss. ja *Nuutila* 1997, s. 312 ss..
- ¹⁷ *Jareborg* 1994, s. 58.
- ¹⁸ *Kinnunen* 1999, s. 117 s. ja siinä mainitut lähteet. Ks. myös *Nuutila* 1997, s. 315 s..
- ¹⁹ Näin asian ilmaisee *Backman* 1998, s. 15.
- ²⁰ *Jareborg* 1994, s. 58. Ks. myös *Frände* 1994, s. 109.
- ²¹ *Matikkala* 1996, s. 175 ss., selostaa tapaus-ta laajemmin.
- ²² *Kinnunen* 1999, s. 132. Ks myös siinä esitetty ruotsalainen oikeuskäytäntö.
- ²³ *Kinnunen* 1999, s. 133.
- ²⁴ Ks. *Kinnunen* 1999, s. 143. Ks. myös *Matikkala* 1996, s. 182.
- ²⁵ Ruotsissa *Malmsten* 1985, s. 204 s..
- ²⁶ Kysymys liittyy meillä oppiin teon huolimattomuudesta, jota vastaavia kehittelyjä on tehty aikaisemmin muun muassa Saksassa ja Ruotsissa.
- ²⁷ Ks. meillä *Nuutila* 1996, s. 480 ss. ja *Nuutila* 1997, s. 182 ss.. Saksassa ks. erit. *Roxin* 1997, § 11, reunanro 105 ss..
- ²⁸ Vähemmistöön jäänyt jäsen olisi katsonut tämän kriteerin sellaisenaan täyttyvän, mutta hänkin olisi hylännyt syytteen ottaen huomioon kartanlukijan "oman myötävaikutuksen häntä kohdanneeseen onnettomuuteen". Samaa ongelmaa kuvaa ratkaisu KKO 1963 II 90, jossa tosin oli kyse urheilijan vastuusta toiselle urheilijalle aiheuttamastaan vahingosta.
- A:n, joka ravikilpailujen aikana oli ollut verryttelemässä hevostaan sitä varten kilparadan ulkopuolelle järjestetyllä alueella, katsottiin huolimattomuudellaan aiheuttaneen sen, että hänen ajoneuvonsa oli törmännyt samalla alueella myös verryttelytarkoituksessa ajaneen B:n ajoneuvoihin. A tuomittiin rangaistukseen vaikean ruumiinvamman tuottamuksesta ja velvoitettiin maksamaan B:lle vahingonkorvausta.
- ²⁹ Junioriurheilussa jo sen *salliminen*, että lapset pahoinpitelevät toisiaan, saattaa poikkeuksellisesti merkitä valvontavastuun vaatimusten rikkomista. Käytännössä meillä on kuitenkin hyvin harvoin asetettu vastuuhenkilölle velvollisuutta valvoa toisten tekemisiä; yleensä vastuu epävarsinaisesta laiminlyöntirikoksesta perustuu suojeluvetoitteiden laiminlyömiseen. Ks. *Nuutila* 1996, s. 236 s. ja *Palmén* 1978, s. 83 s..
- ³⁰ Ks esim. *Saloheimo* 1988, s. 41 s. ja *Nuutila* 1996, s. 469 ja *Nuutila* 1999, s. 989.
- ³¹ Tässäkin tapauksessa dopingin sallimista junioriurheilussa voidaan arvioida toisin. Niissä tapauksissa tosin ei ole kyse vain sallimisesta vaan aineiden suoranaisestä hankkimisesta nuorelle.
- ³² Ks. kokoontumislain 20 §.
- ³³ Ks. kokoontumislain 15 §.
- ³⁴ Sama pätee talkootyöntekijään.
- ³⁵ Ks. näistä huolimattomuusarvostelun tekijöistä esim. *Nuutila* 1997, s. 147 ss..
- ³⁶ Ks. meillä *Nuutila* 1997, s. 150 ss..
- ³⁷ Ks. esim. *Nissinen* 1997, passim. ja *Nuutila* 1997, s. 133 ss..
- ³⁸ Koska kyseessä oli sopimusperusteinen vahingonkorvausvastuu, vahingon aiheuttajalla oli todistustaakka omasta huolellisuudestaan (ns. exculpaatioääntö), eikä vahingon kärsijän tarvinnut näyttää, että vahingon aiheuttaja oli toiminut huolimattomasti. Rikosprosessissa todistustaakka olisi

luonnollisesti kokonaisuudessaan syyttäjällä.

³⁹ Tältä osin äänestettiin; kaksi viidestä oikeusneuvoksesta oli sitä mieltä, että kilpailijalla ei ole velvollisuutta tarkistaa kilpailupaikan kuntoa. Loput kolme oikeusneuvosta äänestivät oman myötävaikutuksen määrästä.

⁴⁰ Ravikilpailuja koski myös ratkaisu KKO 1989:129 (ään.), jossa oli kyse siitä, että raviradan valaistus oli sammunut kesken kilpailun 20 minuutiksi ja hevoset olivat pimeässä törmänneet yhteen ja vahingoittuneet. Raviradalla ei ollut varavalaistusjärjestelmää. Ravikilpailun järjestäjä veloitettiin suorittamaan vahingonkorvausta vahingoittuneiden ravihevosten omistajille. Vähemmistöön jääneet kaksi oikeusneuvosta olisivat hylänneet kanteen, koska vastaavia varasähköjärjestelmiä ei ollut onnettomuusaikaan käytössä millään raviradalla Suomessa eikä sellaisenaan edes saatavilla. Lisäksi he viittasivat tuottamuksen puuttumiseen sekä siihen, että urheiluun osallistuminen on vapaaehtoista toimintaa.

⁴¹ Ks. meillä *Nuutila* 1997, s. 150 ss..

⁴² Ks. kokoontumislain 20 §.

⁴³ Koska urheilukilpailun järjestäjän vahingonkorvausvastuu katselijalle perustuu sopimukseen, vahingonkorvauksen perusteen toteennäyttämiseksi sovelletaan ns. exculpaatiosääntöä. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että ratkaisussa KKO 1981 II 84 puolestaan lentopalloottelun järjestäjän katsottiin toimineen riittävän huolellisesti. Alkuverryttelyn aikana oli voimistelusalin ns. pitkänsivun katsomoon lentänyt pallo osunut yleisöön kuuluneen henkilön silmään. Koska vahinko oli ennalta arvaamaton ja katsomon sijoitus oli vastannut yleisön turvallisuudelle kohtuudella asetettavia vaatimuksia, vahingoittuneen vahingonkorvauskanne hylättiin.

⁴⁴ Sen sijaan alaikäisen katsojan oma tuottamus ei vaikuta samalla tavalla järjestäjän vastuuseen. Tapauksessa KKO

1981 II 105 (ään.) oli kyse siitä, että hiihtoseuran toimihenkilön valvoessa valmennettavien poikien hyppyharjoitusta hyppymäessä oli 8-vuotias harjoituksia seuraamaan kutsuttu poika lähtenyt kulkemaan mäen poikki hyppyrin editse ja jäänyt samanaikaisesti mäkeä laskeeneen hyppääjän eteen ja vahingoittunut. Hiihtoseura ja valmentaja veloitettiin tuottamuksensa perusteella korvaamaan aiheutuneet vahingot.

⁴⁵ Luottamusperiaatteesta ja tuottamuksellisesta myötävaikuttamisesta toisen rikokseen ks. *Nuutila* 1996, s. 347 ss..

⁴⁶ Kokoontumislain 18 §:n mukaan järjestyksenvalvojien asettaminen on lähtökohtaisesti vapaaehtoista, mutta poliisi voi lain 20 §:n nojalla antaa sitovia määräyksiä järjestyksenvalvojista ja heidän lukumäärästään.

⁴⁷ Ks. järjestyksenvalvojista annetun lain 4 § ja sitä koskevat perustelut HE 148/1988 vp.:ssa.

⁴⁸ Ks. kokoontumislain 17 § ja sitä koskeva jakso HE 145/1988 vp.:ssä.

⁴⁹ Ks. tark. artikla 1(2).

⁵⁰ Artikla 3(1)(a).

⁵¹ Artikla 3(1)(b).

⁵² Artikla 3(5).

⁵³ Artiklat 4 ja 5.

⁵⁴ Artikla 3(4).

⁵⁵ Ks. HE 145/1998 vp.:n perustelut kokoontumislain 17 §:lle.

⁵⁶ Vanhassa rikoslainopissa tähän kysymyksen olisi vastattu kielteisesti viittaamalla oppiin kausaali- ja katkeamisesta. Katselijan tahallisen rikosteen "taakse" tilaisuuden järjestäjän huolimattomuuteen ei voitaisi rikos- tai vahingonkorvausoikeudellisessa arvioissa mennä. Oppia ei enää kannateta, vaikka käytännössä järjestäjä voi joutua vastuuseen aniharvoin rikosten sallimisesta yleisön keskuudessa. Ks. *Nuutila* 1997, s. 118 s..